Školy na ceste

k inkluzívnemu vzdelávaniu

Inklucentrum

Odvaha spoznávať, zlyhávať, smiať sa, tvoriť. Byť.

Úvod

V rukách držíte krátkeho sprievodcu inkluzívneho vzdelávania, ktorý vznikol aj na základe skúseností v štátnych školách, kde sa stretli ľudia, ktorí verili, že prijatie, otvorenosť, podpora a spolupráca pomáhajú všetkým deťom rásť bez rozdielu, či sa im darí v škole, alebo majú problémy s učením, či sa narodili s dobrým sluchom alebo potrebujú načúvací prístroj, či majú milujúcich rodičov, alebo svojich rodičov nikdy nepoznali, či sa momentálne trápia s matematikou alebo so vzťahmi v triede. Dospeli sme k tomu, že prijatie a podporu potrebujú nielen deti, ale rovnako aj dospelí — učitelia i rodičia. Tento bulletin ukazuje cestu k škole, kde sa ľudia cítia vítaní, kde sa deťom dobre učí a rodičia sú partnermi.

Za tvorbou tohto bulletinu sú roky štúdia a vzdelávania, skúseností a skúšania nových prístupov so žiakmi i kolegami, hodiny spoločných rozhovorov, výnimočných spoluprác, ale aj prešľapov, vyhorení, pádov a chýb. Na nasledovných stranách nájdete podnetné princípy, zásady a tipy toho, čo už funguje v praxi a čo je užitočné a podporné k tomu, aby naše školy mohli kráčať na ceste k inkluzívnemu vzdelávaniu.

Ak čítate bulletin ako učiteľ, môžete novými očami nazrieť na žiakov, aktivity v triede, ale aj naplnenie Vašich vlastných potrieb ako človeka. Ak čítate tento bulletin ako riaditeľ školy, prinesie Vám vhľad do koncepcie školy, kde bude dôležitý každý a tipy ako túto koncepciu zaviesť. Ak čítate tento bulletin ako rodič, buďte si istý, že aj Vaše dieťa má právo na podporné prostredie a Vy môžete takéto myšlienky šíriť ako v škole, tak aj medzi rodičmi či v širšej komunite. Základom tejto cesty je však vnútorné presvedčenie, že všetci — učitelia, deti aj rodičia — si zaslúžime mať kvalitné školy na ceste...

Zuzana Krnáčová a Viktor Križo

Piliere školy

Navzájom prepojené
oblasti pôsobenia

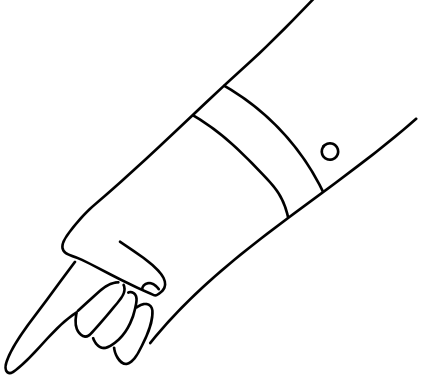

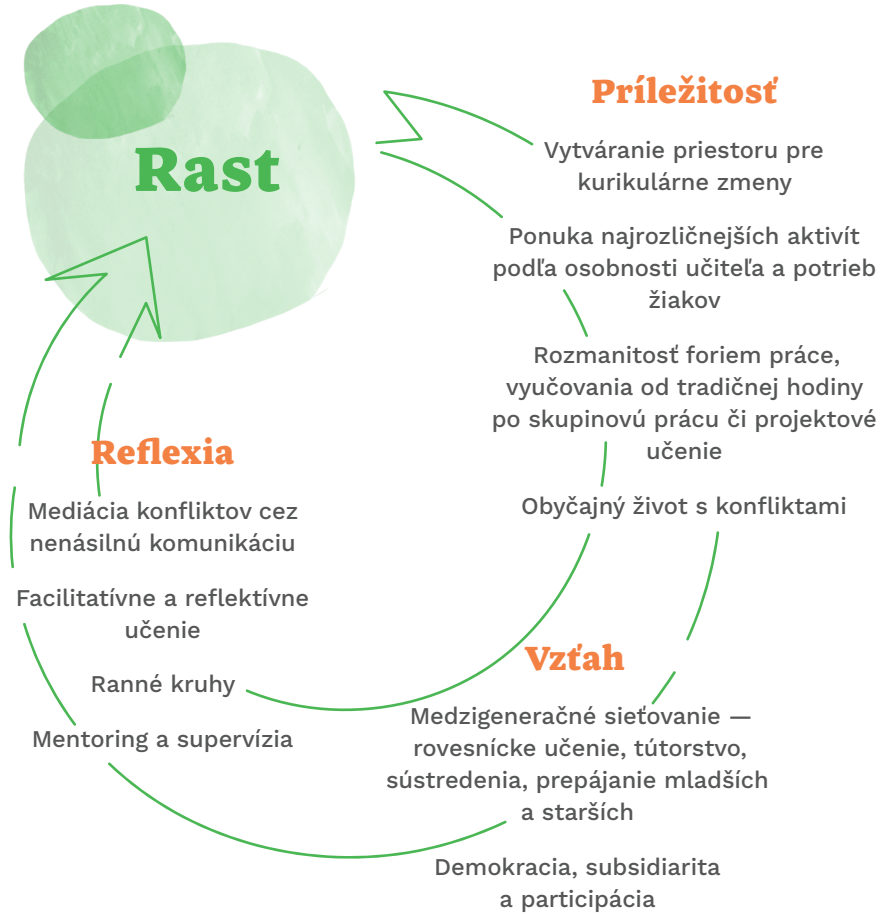

Princípy inkluzívnej školy

„Ak dokážeme poskytnúť dieťaťu určitý typ pomáhajúceho vzťahu, objaví v sebe schopnosť využiť tento vzťah k svojmu rastu."
— C. R. Rogers

- Vytvárať **príležitosti** všetkým uplatniť sa tam, kde sa cítia silní a učiť sa v rôznych situáciách cez zážitok a sebaskúsenosť.
- Schopnosť **reflektovať**, čiže zastaviť sa, premýšľať a rozprávať sa, objaviť svoje zdroje a potenciál.
- Budovať **vzťah** medzi ľuďmi, aby sa cítili bezpečne. Vzťah je to, čo človeka poháňa zlepšovať sa, byť otvorený a vnímať iných, prežívať radosť, ale aj obavy.

„Mne sa najviac páčilo, keď sme boli v domove dôchodcov a keď sme si sami pripravovali vianočnú večeru, lebo sme spolupracovali, aj keď nie najlepšie, ale o to išlo, aby sme sa poučili z vlastných chýb."
— žiak, 7. roč.

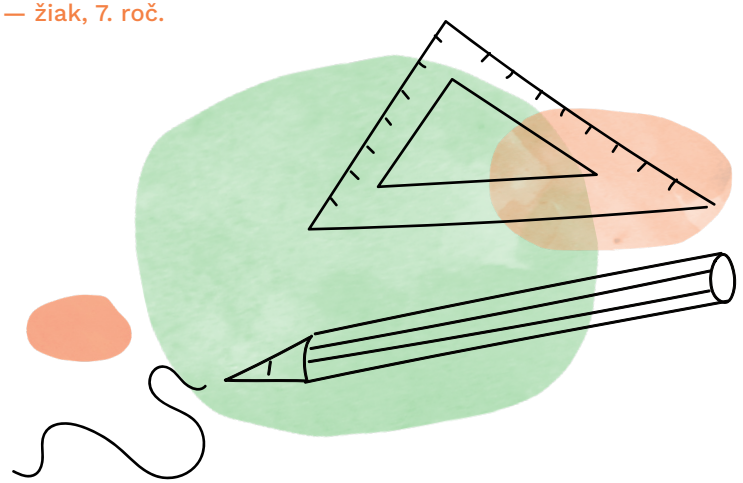

Poslanie inkluzívnej školy

Vytvárať rozmanité vzdelávacie príležitosti na budovanie vzťahov, ktoré sú neustále reflektované na ceste k rastu človeka. Prechádza sa postupne:

- od kontroly, hodnotenia a moci nad druhými k moci s druhými,
- od direktívneho prístupu a štruktúre k samoriadeniu, participácii a demokracii,
- od nesprávneho chápania slobody bez zodpovednosti ako anarchie,
- od produkovania kvantity aktivít k umožňovaniu aktivít a činností podľa záujmov zamestnancov a žiakov,
- od vnucovania metód, foriem, štýlov a zdrojov učenia k výberu, príležitosti a reflexii,
- od výkonového zamerania a vedomostí k vzťahu, rozvoju a učeniu,
- od vnímania odlišností k prijatiu seba samého aj iných.

ZÁKLADNÉ ODBORNÉ VÝCHODISKÁ: Na človeka zameraný prístup (PCA), Nenásilná komunikácia (NVC), transparentnosť, participácia a demokracia, neuropsychológia, multidisciplinárny prístup.

Základné informácie a princípy inkluzívneho vzdelávania nájdete aj v našich videách: youtube/Inklucentrum

Podpora zamestnancov školy

„Učiteľ je osobou, nie vtelením požiadaviek osnov bez tváre alebo sterilným potrubím, ktorým sa prenášajú vedomosti z jednej generácie na druhú."
— C. R. Rogers

ZAMESTNANCI SÚ ROVNAKO DÔLEŽITÍ AKO KTORÉKOĽVEK DIEŤA V ŠKOLE.

- Vytvorenie dobrovoľného priestoru pre pravidelné vzdelávanie zamestnancov, ktoré podporuje teambuilding, mentoring a inkluzívnu filozofiu.
- Podpora budovania vzťahov vytváraním priestoru na spoločne trávený čas a príležitosti na zážitky. Vytváranie bezpečného prostredia.
- Vytvorenie školského podporného tímu na škole, ich spolupráca v komplexnej podpore žiakov, rodičov a zamestnancov. Podpora učiteľov tak, aby učiteľ dokázal pracovať s individuálnymi potrebami žiakov a rozmanitosťou a dynamikou triedy.
- Vytváranie prostredia a kultúry, kde sa všetci zamestnanci cítia rovnako dôležití.

„Keď som ako triedny učiteľ zistil, že moja žiačka sa denne sebapoškodzuje a čo prežíva, bol som nesmierne rád, že som na to nebol sám a mal podporný tím v škole, ktorí vedeli, čo treba urobiť."
— učiteľ

Viac informácií k tejto téme nájdete aj v našich bulletinoch **Školský podporný tím, Pedagogický asistent** a **Koordinácia školských podporných tímov**: inklucentrum.sk/publikacie/

Profil učiteľa

„Učiteľ sa vo vzťahu so svojimi žiakmi stáva skutočnou osobou. Môže prežívať nadšenie i byť znudený, hnevať sa i byť citlivý.“
— C. R. Rogers

- Pomenovávať a akceptovať u seba aj u druhých rôzne pocity a potreby, učiť sa sebaregulácii, poznať a prijímať svoje zdroje a limity.
- Učiť sa prijímať seba i žiaka takého, aký je a empaticky vnímať aj pocity strachu, očakávania a nedôvery k novým veciam.
- Rozpoznávať svoj talent a dokázať ho využívať pri práci so žiakmi.
- Reflektovať svoj proces rastu i proces rastu žiakov.
- Podporovať rozvíjanie vzťahu medzi sebou a žiakmi.
- Včas identifikovať potreby svoje alebo žiakov a prijímať účinné podporné opatrenia.
- Postupne ponúkať možnosti výberu (sloboda) podľa vývinových štádií žiaka a umožňovať preberanie zodpovednosti.
- Centrum kontroly a hodnotenia postupne prenášať od seba na žiakov.
- Vytvárať príležitosti a ponúkať rôznorodé zdroje učenia pre žiakov, umožňovať žiakom kontakt s reálnymi problémami a byť pripravený reagovať na zmeny.
- Vnímať a pracovať so skupinovou dynamikou a s tým, čo je v skupine živé.
- Spolupracovať s ostatnými kolegyňami a rozvíjať vzťahy.
- Aktívne používať jazyk nenásilnej komunikácie.
- Využívať spätnú väzbu a reflektívne postupy voči ostatným aj voči sebe.

„Dostávam veľkú slobodu a podporu použiť také formy učenia, ktoré v daný moment uznám za vhodné. Nemám pocit neúspechu, ak mnou zvolená forma nefunguje.“
— učiteľ

Profil absolventa

- Pomenovávať a akceptovať u seba aj u druhých rôzne pocity a potreby, učiť sa regulovať svoje správanie, poznať a prijímať svoje zdroje a limity.
- Rozpoznávať svoj talent a predstavu svojho kariérového smerovania.
- Formulovať svoje prosby podľa konceptu nenásilnej komunikácie.
- Mať skúsenosť s dobrovoľníckou prácou.
- Dokázať organizovať svoj študijný a voľný čas.
- Prijímať a dávať spätnú väzbu.
- Robiť rozhodnutia i chyby a preberať za ne zodpovednosť.
- Reagovať na zmeny, problémy, výzvy a manažovať svoj čas.
- Centrum kontroly (locus of control) presúvať zvonka dovnútra.

„Môj syn na sebe výrazne zapracoval. Bola som vďačná za každé povzbudenie zo školy i štvrťročné sebahodnotenie. Aktivity s prvákmi, sústredenia, ranné kruhy, to všetko prispelo k tomu, že je dnes z neho osobnosť.“
— mama žiaka 9.A

Viac informácií k tejto téme nájdete aj v našich bulletinoch **Nenásilná komunikácia** a **Na ceste k porozumeniu**:
inklucentrum.sk/publikacie/

Spolupráca s rodičmi

Informujeme

V škole používame elektronický informačný systém. Rodičia majú transparentný prístup k zdieľaným informáciám zo života triedy a školy (preberané učivo jednotlivých predmetov, úlohy, zápisnice z Rady školy, výročné správy školy, spätné väzby k rozvoju dieťaťa a iné).

Otvárame dvere školy

S rodičmi komunikujeme víziu a hodnoty školy a ponúkame im zažiť si to, čím žijeme. Ponúkame rodičom zažiť si vyučovacie hodiny a aktivity na škole, sme otvorení v spôsobe vyučovania, zbieramie spätnú väzbu od rodičov.

Zapájame

Budujeme s rodičmi otvorené vzťahy cez pravidelné stretnutia s triednymi učiteľmi, manažmentom či školským podporným tímom. Spoločne hľadáme spôsoby podpory a rozvoja potenciálu každého dieťaťa. Povzbudzujeme vznik rodičovských komunít a ich zapojenie do života školy. Organizujeme rôznorodé podujatia pre rodičov na podporu školy a vzájomných vzťahov (neformálne vzdelávanie pre rodičov a učiteľov, predstavovanie povolaní a iné).

„Cesta a spôsob práce s deťmi i dospelými, ktorými sa táto škola snaží ísť, mi po mnohých rokoch opäť vlieva nádej, že i v klasickej škole môže byť ľudskosť, priateľské a korektné vzťahy...“
— učiteľka

„Som rada, že nemusím školu *‚dotovať z vlastného vrecka‘*. Od kávy až po pracovné pomôcky to zabezpečuje škola.“
— špeciálna pedagogička

Manažment školy

Spolupráca manažmentu, zamestnancov a rodičov, ktorá podporuje spoločnú prípravu dôležitých rozhodnutí je postavená na **participatívnom a subsidiárnom riadení.** Prechádzať od modelu riadenia riaditeľom k modelu koordinácie a manažmentu, rozdeleniu zodpovedností, decentralizácii a otvorenej spolupráci s aktívnym využitím nástrojov zamestnaneckej rady a rady školy, kde sú jasne stanovené zodpovednosti a úlohy a moc je reflektovaná.

- **Rada školy** — najvyšší orgán smerovania a kontroly školy napr. podľa otvoreného a transparentného konceptu Slovenskej komory učiteľov,
- **Projektový manažér** — táto pozícia pomáha projektovému rozvoju školy, sieťovaniu, získavaniu financií.
- **Demokratická zborovňa** — demokratická trieda stojí na demokratickej zborovni. Princípy, ktoré chceme uplatňovať v triedach treba najprv uplatňovať medzi dospelými, aby sa mali žiaci od koho inšpirovať a učiť. Ak majú žiaci vyjadrovať svoj názor a preberať zodpovednosť, musia to najprv zažívať zamestnanci.
- **Školský podporný tím** — poskytuje komplexnú podporu žiakom a zamestnancom pri napĺňaní vízie školy najmä v individuálnych a skupinových preventívnych a intervenčných aktivitách, pri identifikovaní rizík, podpore kariérového smerovania žiakov, meraní klímy v triedach, v zborovni a medzi rodičmi (swot analýza, 360° spätná väzba), prijímaní podporných opatrení a krízovej intervencie.

Ako zapracujete inkluzívne princípy do dokumentácie školy nájdete aj v našom metodickom portáli: inklucentrum.sk/portal

Viac informácií k tejto téme nájdete aj v našich bulletinoch **Individuálny vzdelávací program, Terapeutické skupiny** a **Krízová intervencia**: inklucentrum.sk/publikacie/

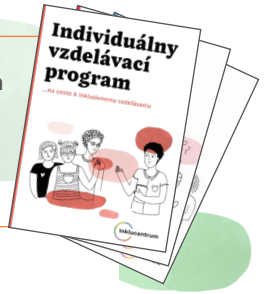

Inovatívne rozvojové aktivity

● Mentoring
– adaptačném program pre začínajúcich alebo prichádzajúcich učiteľov, mentoring pre učiteľov, koučing pre manažment školy a supervízie pre školský podporný tím.

● Facilitatívne a reflektívne učenie
– skupinová práca, reflexia na hodinách, diferencované učenie, práca so skupinovou dynamikou.

● Zavádzanie nových prvkov a predmetov
– v škole sa uplatňuje „**Nenásilná komunikácia**“, ktorú sa žiaci i zamestnanci učia ako „cudzí“ jazyk zameraný na získanie nových komunikačných kompetencií a mediáciu konfliktov. Podľa vzoru Margret Rasfeld zavedenie predmetu „**Zodpovednosť**“ zameraného na pestovaní dobrovoľníctva priamo vo vyučovaní podľa preferencií žiaka s tútoringom (napr. celoročná pomoc v domove dôchodcov, detskom domove, starostlivosť o záhradku, doučovanie mladšieho žiaka, environmentálny aktivizmus a pod.), predmet „**Artefiletika**“, prvky **Hejného matematiky a zážitkovej pedagogiky** a i.

● Projektové vyučovanie
– vyučovanie realizované v blokoch bez tradičného rozvrhu – realizovanie rozličných projektov a medzigeneračných aktivít, dielní a workshopov pri prepájania predmetov v starostlivosti o pestovanie rastlín, drobných živočíchov, kulinárskych, fyzikálnych či environmentálnych projektov.

„Príležitosťou vnímam napr. to, že deti nejdú na výlet vyplniť voľný čas, ale že sa tam spolu učia životným zručnostiam, preberajú na seba zodpovednosť a užívajú si aj zlyhania.“
— učiteľka

● Hodnotenie
– koncept klasifikácie sa neruší, ale oslabuje presúvaním zodpovednosti z učiteľa na žiaka. Žiaci sú vedení k dosahovaniu svojho kariérového potenciálu, dôraz je na sebahodnotení (štvrťročne) a individuálnom raste učiteľa i žiaka.

● Zavedenie ranných kruhov
– na začiatku vyučovania vo všetkých triedach.

● Medzigeneračné priateľstvá
– prepájanie žiakov medzi jednotlivými triedami vo vekovo zmiešanom vyučovaní alebo projektovom učení, workshopy troch generácií aj s rodičmi a seniormi.

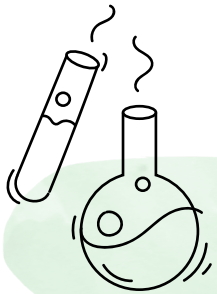

● Sústredenia
– zážitkové mimoškolské aktivity/výlety vekovo zmiešaných kolektívov v prírode zamerané na učenia sa mäkkým zručnostiam, pričom veľmi dôležitá je príprava, participácia a zodpovednosť žiakov, medzigeneračné sieťovanie, večerné kruhy, reflexia či mediácia konfliktov.

Viac informácií k tejto téme nájdete aj v našich bulletinoch **Skupinové facilitatívne učenie, Vekovo zmiešané učenie, Ranné kruhy** a **Artefiletika**: inklucentrum.sk/publikacie/

Zvládneme to?

Ak máte obavy, tak ste pravdepodobne nastúpili cestu k zmene. Sloboda a zodpovednosť, ktorú prináša inkluzívne vzdelávanie, je v dlhodobom horizonte vždy prospešná. Moc a poslušnosť majú len krátkodobé účinky. *Ak sa nenapĺňajú potreby zamestnancov a inkluzívne vzdelávanie je vnímané* ***len ako podpora pre žiakov,*** *postupne sa môžu stať zamestnanci apatickí, nahnevaní, vyhorení, unudení, alebo odchádzajú do iného zamestnania.*

- Nie je nevyhnutné, aby všetci mali rovnaké zapálenie, rôznorodosť učiteľov je vítaná, niekto sedí v kruhu, niekto v laviciach, niekto viac známkuje, niekto menej.
- Vyskúšajte besedy a vzdelávania k témam inkluzívneho vzdelávania, rozprávajte sa a zdieľajte s inými školami, so svojimi kolegami, rodičmi a žiakmi.
- Premena školy je dlhodobý proces a je overené, že je fajn, keď vám na tejto ceste bude niekto pomáhať a podporovať vás (externý mentor, kouč, supervízor).
- Partnerom školy je vaše CPP a váš zriaďovateľ, ktorí by mali školu na tejto ceste spoločne a aktívne podporovať.
- Zistite, kde je vaša štartovacia čiara – škole pomôže, keď pozná svoj aktuálny stav napr. vďaka SWOT analýze.
- Na náročnú cestu je dobré ísť s priateľom – hľadajte iné školy, ktoré sa chcú meniť zvnútra, zdieľajte úspechy a podporujte sa navzájom, sieťujte sa v okrese, spolupracujte a nesúťažte.

„Keď nás sedelo asi 30 učiteľov z rôznych škôl v kruhu, vtedy mi došlo, že všetci hľadáme, ako by sme to mali robiť. Nikto na to nemal patent...“
— učiteľ a sociálny pracovník

„Niekedy sa zdá, že inkluzívne vzdelávanie je vlastne všetko, celý vesmír. Ale potom vidím, do koľkých slepých uličiek sa dá vojsť a blúdiť v nich, kým si sebareflexiou uvedomím, že toto nie je správny smer.“
— učiteľ

„Prvýkrát po dlhej dobe sme v škole vnímali, že zriaďovateľ podporuje náš prístup konkrétnymi krokmi. Vlialo nám to nádej ísť ďalej.“
— zástupkyňa školy

Inzeráty

Hľadáme učiteľa, ktorý chce byť sám sebou. **Zn.: Pozná svoju cenu.**

Hľadáme riaditeľa, ktorý nechce druhých riadiť. **Zn.: Má čas pre seba.**

Hľadáme starostu, ktorý verí v opravu striech detských duší. **Zn.: Podpora zamestnancov.**

Hľadáme žiaka, ktorý si rád slobodne vyberá. **Zn.: Zodpovednosť.**

Hľadáme rodiča, ktorý rád zamení známky za rozvoj osobnosti. **Zn.: Spolupráca.**

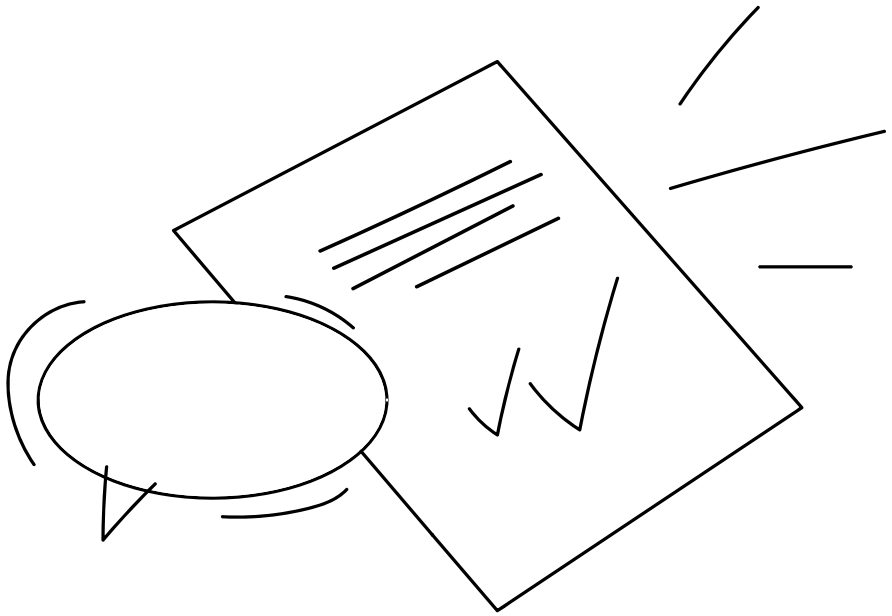

Tento bulletin nadväzuje na naše publikácie Sprievodca na ceste k inkluzívnej škole (2019) a Škola s inkluzívnym centrom (2021) a vychádza z nich.

UŽITOČNÉ ZDROJE:

Booth, T. – Ainscow, M. (2019). *Index inklúzie.* 4. vydanie. NDS.

Hart, S. – Hodson, V. (2020). *Bezpečná trieda*. Canada.

Horňáková, M. (2014). *Kroky k inkluzívnej škole.* Verbum.

Krnáčová, Z. – Križo, V. (2021). *Multidisciplinárny prístup v školách. Školský podporný tím.* VUDPaP.

Rasfeld, M. – Breidenbach, S. (2019). *Školy v pohybe.* Živica.

Rogers, C. – Freiberg, J. (2021). *Sloboda učiť sa.* Didaktis, Inklucentrum.

Rosenberg, M. (2023). *Nenásilná komunikace ve škole.* Portál.

Wilson, C. (2023). *Kľúč k porozumeniu správania detí.* Ultimo press, Inklucentrum.

Naše publikácie

Bulletiny pripravujeme v spolupráci s tímom odborníkov na inkluzívne vzdelávanie. Využite ich ako užitočného sprievodcu pri svoje práci, či vysvetľovaní princípov inkluzívneho vzdelávania širokej verejnosti.

Na YouTube kanáli Inklucentra sme pre Vás spracovali užitočné videá, niektoré dostupné aj v iných jazykoch. Pre hlbšie spoznanie tém odporúčame prihlásiť sa na vzdelávania, ktoré organizujeme.

Naše Publikácie:
inklucentrum.sk/publikacie

Naše Kurzy:
inklucentrum.sk/kurzy

Webináre a Videá:
youtube/Inklucentrum

KONCEPCIA
očami odborníkov

Inkluzívne vzdelávanie je spoločné vzdelávanie detí s rozmanitým potenciálom na zabezpečenie rovnosti ich šancí. Každá škola má byť otvorená všetkým deťom v lokalite a pripravená na to, aby im umožnila naplniť ich základné právo na kvalitné vzdelanie. Inkluzívne prostredie je prirodzené a vytvára príležitosti pre účasť na dianí pre každého jednotlivca. Odlišnosť a rozmanitosť je príležitosť prospešná celku. Inkluzívne vzdelávanie podporuje dynamický systém vzdelávacích a odborných služieb, ktorý flexibilne reaguje na potreby dieťaťa, rodiny i učiteľa. Je to proces, nie stav.

Komplexná podpora (spolupráca, identifikácia potrieb a vhodných intervencií, terapia) sa ponúka čo najbližšie k dieťaťu, jeho rodine a učiteľovi na **3 úrovniach**: na úrovni dieťaťa, rodiny a učiteľa, na úrovni triedy ako učiaceho sa spoločenstva a na úrovni školy, CPP, školského obvodu a širšej komunity. Kľúčové oblasti a ciele sú:

- Prechod od **diagnostiky** (od pochopenia problému) **k identifikácii potrieb** každého jednotlivca: dieťaťa, učiteľa, rodiča, triedy, školy, komunity.
- **Ochrana práv** detí/rodín/učiteľa v školách a školských zariadeniach, naplnenie ich potreby úcty a rešpektu, prináležitosti a vytváranie príležitostí na učenie, čo zahŕňa aj identifikovanie a zmierňovanie prekážok.

- **Učiteľ** je nositeľom zmeny prístupu, kľúčovou **vzťahovou osobou** pre žiaka a jeho rozvoj. Pri svojej práci dostáva aktívnu podporu zo strany tímu odborníkov a vedenia školy.
- **Učiace sa spoločenstvo** vytvára prostredie, ktoré podnecuje vzájomné učenie sa a vytvára podmienky pre osobnostný rast a prípravu na život. Dieťa, ktoré sa učenia z akéhokoľvek dôvodu nemôže plnohodnotne zúčastňovať, je identifikované a dostáva účinnú pomoc. **Prevencia a terapia sa integrujú** do výchovného pôsobenia školy (facilitácia, reflexia, podpora komunikácie emócií a potrieb, sebavyjadrenie a pod.)
- Subsidiarita a decentralizácia podpory na rôznych úrovniach znamená, že čo môže robiť dieťa, nech robí dieťa, čo môže podporiť učiteľ, nech robí učiteľ, čo prináleží podpornému tímu, to robí tím, čo môže manažovať riaditeľ, realizuje riaditeľ a pod. Podpora je výsledkom tímovej spolupráce. V duchu princípov slobody a zodpovednosti sa kompetencie približujú čo najbližšie k zainteresovaným a nekumulujú sa vyššie, pokiaľ to nie je nevyhnutné. Právomoci sú decentralizované na tie úrovne, kde je ich výkon z hľadiska zmysluplného a efektívneho učenia sa najefektívnejší.

® Koalícia za spoločné vzdelávanie www.inklukoalicia.sk

Inklucentrum

Zastrešujeme inkluzívne vzdelávanie

Inklucentrum — Centrum inkluzívneho vzdelávania je advokačnou, vzdelávacou a poradenskou expertnou organizáciou na celonárodnej úrovni v oblasti podpory inkluzívneho vzdelávania. Venuje sa podpore kvalitného a humanistického vzdelávania v školskom prostredí v prospech rozvoja potenciálu všetkých detí, rodín i zamestnancov školy. Poskytuje podporu, konzultácie a vzdelávanie v akreditovaných programoch a workshopoch najmä pre pedagogických a odborných zamestnancov.

INKLUCENTRUM — Centrum inkluzívneho vzdelávania

Hattalova 12, 831 03 Bratislava
www.inklucentrum.sk
facebook.com/inklucentrum

INFO: info@inklucentrum.sk
KURZY: vzdelavanie@inklucentrum.sk
PORADŇA: poradenstvo@inklucentrum.sk
ONLINE: inklucentrum.sk/publikacie
inklucentrum.sk/kurzy

Karpatská nadácia

unicef for every child

Projekt Trauma rešpektujúci prístup a inkluzívne vzdelávanie je podporený grantovým programom Spolu pre deti od Karpatskej nadácie a UNICEF.

Spolufinancovaný Európskou úniou

Podpora Európskej komisie pri výrobe tohto diela nepredstavuje schválenie obsahu, ktorý odráža názory autorov a Komisia nezodpovedá za akékoľvek použitie informácií v nej obsiahnutých.

ISBN 978-80-974278-5-6 ©2021-3 Inklucentrum – Centrum inkluzívneho vzdelávania

Autori publikácie: Mgr. Zuzana Krnáčová a PaedDr. Mgr. et Mgr. Viktor Križo, PhD.

Publikácia, ani žiadna jej časť, nesmie byť rozširovaná bez súhlasu Inklucentra a autorov.